

לא הוסמך: כך נתניהו ביצע את עסקת חיסוני הקורונה עם פיזר

ראש הממשלה בנימין נתניהו קיבל את ההחלטה על רכש חיסוני הקורונה מחברת פיזר ב-2020 ללא סמכות וללא עדכון של קבינט הקורונה, הגוף שהוסמך לנהל את משבר המגפה, שגם לא אישר את ההתקשרות הבלעדית עם החברה. כך עולה מדו"ח שמפרסם היום (שלישי) מבקר המדינה מתניהו אנגלמן על ניהול משבר הקורונה בשנים 2020-2021. במבחן התוצאה, כותב המבקר, ההחלטה של נתניהו לחתום על החוזה עם פיזר תרמה למניעת תחלואה קשה ואף מנעה מוות של ישראלים רבים, אך מהדו"ח עולה כי היא התקבלה בחוסר סמכות: "מדובר בהחלטה שהייתה כרוכה באותה העת בסיכונים לבריאות הציבור, גם אם אלו סיכונים מחושבים. אין זו החלטה רגילה או פעוטה שנכון לקבלה על ידי גורם אחד, בכיר ככל שיהיה - ראש הממשלה, ללא הסמכה ע"י הממשלה", כתב אנגלמן.

דו"ח המבקר מתמקד בדרך קבלת ההחלטות האסטרטגיות והמשמעותיות בהתמודדות הלאומית עם מגפת הקורונה בשנים 2020-2023 והוא עוסק בשתי ממשלות - ממשלת נתניהו-גנץ וממשלת בנט-לפיד. שתי הממשלות הקימו קבינט קורונה, ועדת שרים מיוחדת שהוסמכה לניהול המשבר, ושתייהן, כך עולה מהדו"ח, גם עקפו אותו בחלק מההחלטות הגדולות. הליקויים הנוגעים להתנהלות של נתניהו אקטואליים ורלוונטיים גם להיום: הם ממחישים את האופן שבו ראש הממשלה מנהל משברים לאומיים, בתנאים של חוסר ודאות וסד זמנים קצר וגם את הליקויים והמעקפים החוזרים ונשנים שהוא עושה בדרך קבלת ההחלטות. במוקד הדו"ח מוצגת ההחלטה האסטרטגית של נתניהו לקבל את הצעת חברת התרופות פיזר לרכש חיסונים בבלעדיות, שהתקבלה בשיחת טלפון בינו ובין מנכ"ל החברה, אלברט בורלא, ללא עדכון של קבינט הקורונה. נתניהו התייעץ על ההצעה בפורומים אחרים, מצומצמים, עם שר הבריאות דאז יולי אדלשטיין, ראש המל"ל מאיר בן שבת שהיה מתכלל הקורונה הממשלתי, שגריר ישראל בארה"ב רון דרמר, בכירי מערכת הבריאות - אבל קבינט הקורונה לא היה בלופ, למעט שני עדכונים כלליים על המגעים שהתקיימו עם חברות התרופות וההמתנה לאישור ה-FDA נוכח כובד משקלה ובהתאם להחלטת הממשלה, כותב המבקר, "מתחייב היה להעביר את הנושא לקבינט הקורונה שהוסמך לרכז את האסטרטגיה ליציאת ישראל ממשבר הקורונה. הממשלה לא קיבלה החלטה להסמיך את רה"מ לקבל החלטות אלו במקומה".

דו"ח המבקר בדק גם את פועלו של ראש הממשלה לשעבר נפתלי בנט, שנכנס לתפקידו ביוני 2021 והקים גם הוא קבינט קורונה. גם הקבינט של בנט, כך לפי הדו"ח, מודר מניהול המגפה ולא עודכן על החלטות משמעותיות. בנט, שנכנס לתפקידו כשהמגפה הייתה בדעיכה עם התקדמות חיסון האוכלוסייה, העביר החלטה בקבינט הקורונה שהסמיכה אותו ואת שר הבריאות דאז ניצן הורוביץ לקבל את ההחלטות על צעדי האסטרטגיה של "בלימה רכה". במקביל, הוא הקים גוף מתכלל חדש בשם "פורום חיתוך מצב לאומי", ובקיצור - חתמ"צ - שהחליף את המל"ל בתיאום בין מערכת הבריאות ומשרדי הממשלה את המשך ניהול המגפה. עם זאת, מהדו"ח עולה שהממשלה לא אישרה את המבנה הארגוני של הפורום, לא הגדירה את יעדיו, ואפילו לא עדכנה על כך את הציבור בפרסום רשמי. בנט מינה את הממונה על ההתגוננות דאז במשרד הביטחון לעמוד בראש החתמ"צ כמתכלל הלאומי, אבל הוא מעולם לא מונה באופן רשמי ובכתב לתפקיד, והמינוי סוכם בשיחה בעל

פה. קבינט הקורונה, כך כותב המבקר, שאמור היה לעסוק בין השאר באסטרטגיית יציאה מהמשבר והן בהיערכות להתפרצות חוזרת, לא היה מעורב בהחלטות משמעותיות שהתקבלו בחתמ"צ, שקיבל את רוב ההחלטות האופרטיביות ללא נוכחות שרים. כך למשל, תוכנית "בין הגלים" בעלות של כ-170 מיליון שקלים לא הובאה לידיעתו. בנוסף, בנובמבר 2021 החתמ"צ קיים תרגיל נרחב שכונה תרגיל אומגה, מעין משחק מלחמה לבחינת המוכנות הלאומית לווריאנט חדש וקטלני, אבל הלקחים והתובנות שהופקו במסגרת התרגיל לא הוצגו בפני קבינט הקורונה.

תגובות תגובת משרד הבריאות: מדינת ישראל הייתה הראשונה שהתחסנה והובילה מבצע חיסונים מפואר, הראשונה שעלתה על תופעות לוואי ושקיבלה החלטות שהובילו את כל העולם. לא הייתה מבחינת משרד הבריאות כל הבטחת בלעדיות לחברת פייזר או כל חברה אחרת. ביוזמת משרד הבריאות בהסכם מול חברת פייזר אף ישנו סעיף על כך שאין בלעדיות. הסכם זה מפורסם בשקיפות באתר משרד הבריאות. בישראל נרכשו וניתנו גם חיסונים מחברות שונות משאלו סיימו את כל שלבי האישור הנדרשים לכך, כמקובל. מלשכת ראש הממשלה לשעבר נפתלי בנט נמסר בתגובה: "ראש הממשלה לשעבר נפתלי בנט קבע מדיניות של 'ישראל פתוחה' ומניעת סגרים. בנט ניהל באופן אישי את המערכה המורכבת מול שני גלי קורונה. זאת כדי לקבל החלטות מהירות ולחלץ את המדינה מרצף הסגרים שפגעו קשות בעסקים, בתלמידים ובציבור כולו. מדיניות זו והניהול הצמוד והמקצועי של ראש הממשלה בנט הצליחו לשמור על ישראל פתוחה ללא אף סגר ואף למזער את הפגיעה בעצמאיים ובעלי עסקים במדינת ישראל."